

Sociálne dôsledky suburbanizácie v suburbánnej zóne mesta Nitra v období rokov 1998 – 2009

Gabriela REPASKÁ

Abstract: *The paper points to the analysis of the social consequences of suburbanization in the suburban zone of the Nitra City. It consists of two basic parts. The first part focuses on the analysis of the theoretical basis of social consequences of suburbanization and the second part describes these effects by the means of questionnaire survey which was conducted in the communities of the suburban zone of the Nitra City.*

Keywords: *social consequences, suburbanization, Nitra city, suburban zone*

Úvod

Suburbanizácia ako sídelný proces popisuje sťahovanie obyvateľstva z miest do ich zázemia a na vidiek. Nesie so sebou i významné sociálne dôsledky. Na strane negatívnej dochádza k premiešaniu mestského a vidieckeho životného štýlu, čo vedie k pomešťovaniu vidieka, k narušeniu prirodzenej sociálnej štruktúry spoločnosti, tradičných foriem osídlenia, k separácii a k sociálnej participácii obyvateľstva. Zníženie sociálneho, kultúrneho a environmentálneho vedomia môže viesť k postupnej vnútornej izolácii a pasivite obyvateľov, čo sa premieta aj do ich nevhodného správania sa v krajine. Z pozitívnej stránky však vedie k oživeniu vidieka novým obyvateľstvom, k znižovaniu starnutia obyvateľov a posilneniu statusu vidieckych obcí.

Sťahovanie mestského obyvateľstva na vidiek ovplyvňuje identitu človeka k obci. Vzťah sídelnej identity a migrácie je nepriamo úmerný, čím je vzťah človeka k sídlu silnejší, tým je tendencia emigrovať z územia nižšia.

Cieľ a metodika príspevku

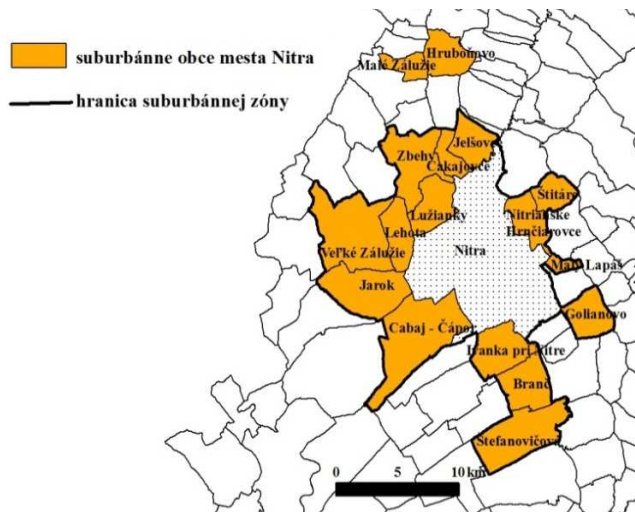
Cieľom príspevku je prostredníctvom subjektívneho prieskumu obyvateľov obcí suburbánnej zóny mesta Nitra poukázať na sociálne dôsledky suburbanizácie.

Suburbánna zóna mesta Nitra bola vyčlenená v publikácii od Repaskej (Czakovej), 2012, kde autorka pracovala s obdobím rokov 1998 – 2009. Do výskumu zapojila všetky vidiecke obce Nitrianskeho samosprávneho kraja, nakoľko zóna mohla presiahnuť aj administratívne hranice okresu. Pre vyčlenenie zóny museli byť splnené nasledovné indikátory:

- pokles počtu obyvateľov v meste Nitra,
- záporné migračné saldo mesta Nitra a kladné migračné saldo okolitých vidieckych obcí,
- podiel počtu prisťahovaných do vidieckej obce z mesta Nitra z celkového počtu prisťahovaných danej vidieckej obce musel presahovať podiel prisťahovaných z iných smerov (z iného mesta Nitrianskeho samosprávneho kraja, z inej vidieckej obce),
- ak bol podiel prisťahovaných z mesta Nitra v obci rovnaký z 2 miest NSK, obec bola suburbánna pre mesto, kde prevažovala absolútna hodnota počtu prisťahovaných.

Na základe uvedených indikátorov vyčlenila autorka 17 obcí, suburbánnu zónu tvorilo 15 z nich: Jelšovce, Nitrianske Hrnčiarovce, Štitáre, Malý Lapáš, Golianovo, Ivanka pri Nitre, Branč, Štefanovičová, Cabaj-Čápor, Jarok, Veľké Zálužie, Lehota, Lužianky, Zbehy, Čakajovce. Zvyšné 2 obce nemali s ostatnými obcami suburbánnej zóny spoločné administratívne hranice a nevytvárali nodálny región (mapa 1).

Subjektívny prieskum obyvateľstva bol realizovaný v rokoch 2007 – 2009 a ukončený v roku 2010, pričom anketovaní boli domáci a aj prisťahovaní obyvatelia.

Mapa 1. Suburbánna zóna mesta Nitra (1998 – 2009)
Zdroj: Repaská, 2012

Dotazníkový prieskum upriamený na domáce obyvateľstvo obce bol zameraný hlavne na zistenie vzťahu občanov k obci, zistenie úrovne spolunažívania domácich občanov s prisťahovanými obyvateľmi. Dotazníkového prieskumu zameraného pre domáce obyvateľstvo sa zúčastnilo 780 respondentov, pričom každý z uvedených respondentov reprezentoval jednu domácnosť. Základným kritériom stanovenia počtu respondentov autochtónneho obyvateľstva bol počet EAO, pričom v každej obci bol zachovaný 5 %-ný podiel z ekonomicky aktívnej časti populácie.

Na základe terénneho prieskumu formou konzultácií so starostami jednotlivých obcí sme zistili nielen súčasný stav bývania v rodinných domoch, ale aj ich možnosť ďalšieho rozvoja.

V spomínaných lokalitách bolo k roku 2010 celkovo obývaných 179 rodinných domov, z nich 137 (76,5 %) bolo obývaných imigrantmi z mesta Nitra. Najvyšší počet novopostavených obývaných rodinných domov v novovybudovanej lokalite bol v obci Malý Lapáš (50), Lužianky (30), Nitrianske Hrnčiarovce (27) a Branč (26). V obci Cabaj-Čápor bolo obývaných len 15 rodinných domov, v Jelšovciach 14 rodinných domov. Nízky počet sa vyskytoval v obciach Golanovo a Zbehy (6 domov), ešte nižší v obci Lehotá (5 domov).

Pri stanovení počtu respondentov prisťahovaného obyvateľstva bol pokus o návštevu každého rodinného domu v areáli výstavby rodinných domov, pričom však limitujúcim faktorom bola neochota prisťahovaného obyvateľstva.

Na výskume napokon spoluprácu prijalo 125 prisťahovaných respondentov, pričom 1 respondent reprezentoval 1 rodinný dom.

Dotazníková metóda bola zrealizovaná vo vidieckych obciach suburbánnej zóny mesta Nitra, v ktorých v súčasnosti je vybudovaná a obývaná nová lokalita, resp. nová zóna výstavby rodinných domov alebo bytov, ktorá indikuje novoprisťahované obyvateľstvo v obci. Takýchto suburbánnych obcí mesta Nitra je celkovo deväť: Nitrianske Hrnčiarovce, Golanovo, Jelšovce, Cabaj-Čápor, Branč, Malý Lapáš, Lehotá, Zbehy a Lužianky. V obci Stitáre sa momentálne realizuje výstavba tiež, do roku 2009 však domy neboli ešte dobudované a ani skolaudované.

Prehľad suburbanizácie v literatúre

Problematika procesu rezidenčnej suburbanizácie je v slovenskej odbornej literatúre rozpracovaná na úrovni veľkomiest (Bratislava, Košice) a na úrovni stredne veľkých miest (Nitra, Prešov).

Slavík, Kurta (2007), Slavík, Čerhitová (2009), Slavík, Grác, Kloibučník, Kohútová (2011), Slavík, Kloibučník, Kohútová (2011) sledovali suburbanizáciu na území mesta Bratislava, pričom do suburbánnej zóny mesta zahrnuli všetky vidiecke obce okresov Malacky, Pezinok a Senec a západnú časť okresu Dunajská Streda. Túto zónu rozšírili aj o funkčný mestský región Bratislavy. Slavík, Kohútová (2008) poukázali na suburbanizáciu v okrese Senec, pričom sledovali vplyv mesta Bratislava na vidiecke obce tohto okresu. Podobne Zubriczký (2004) a Šveda (2011) poukázali na suburbanizáciu mesta Bratislava, pričom do procesu zapojil všetky obce funkčného mestského regiónu. Spišiak, Danihelová (1998) sa zamerali na sociálne dôsledky rezidenčnej suburbanizácie v jednotlivých mestských častiach Bratislavy a kvalitu života v nej. Suburbanizáciu mesta Prešov spracovali vo svojich príspevkoch Sedláková (2007) a Matlovič, Sedláková (2004, 2007). Dická (2006, 2007a, 2007b) a Spišiak, Kulla (2008) analyzovali proces suburbanizácie mesta Košice. Na príklade mesta Nitra rozpracovala problematiku Czaková (Repaská) (2009a, 2009b, 2009c, 2010). Repaská, (2011) sledovala problematiku aj na úrovni malých miest Nitrianskeho samosprávneho kraja, v ktorých sa však suburbánny proces nepotvrdil. Problematika na úrovni miest Nitrianskeho samosprávneho kraja je spracovaná aj v publikácii od Repaskej (2012). Autorka vyčlenila suburbánne zóny jednotlivých stredne veľkých miest a mesta Nitra.

Zo sociologického hľadiska sa problematike venujú Falťan (2011), Gajdoš, Moravanská (2010).

V českej literatúre je najkomplexnejšie spracovaná problematika suburbanizácie v publikácii, ktorej editorom bol Sýkora (2002). Teoreticko-metodický základ ku skúmanej téme nájdeme aj v prácach autorov: Sýkora (2001a, 2001b, 2003, 2007) Ouředníček (2002a, 2002b, 2007a, 2007b, 2003, 2008, 2011), Temelová, Ouředníček (2008), Ptáček (2002) a iní.

Teoretické východiská problematiky

Suburbanizácia prináša so sebou významné sociálne dôsledky. Podľa Filu (2005) dochádza zo strany niektorých novoprisťahovaných obyvateľov obcí k segregácii a k separácii od ostatného obyvateľstva. Na druhej strane však možno sledovať aj záujem o problémy obce a aktívne sa zapájanie do jej fungovania. Podobne je to i zo strany pôvodných obyvateľov, niektorí sú ústretoví voči novým obyvateľom, iní zdržanliví až nepriateľskí.

Sociálne dôsledky suburbanizácie sa prejavujú predovšetkým v separácii, segregácii a selektívnej migrácii obyvateľstva. Do prímestských lokalít a na vidiek sa z mesta sťahujú predovšetkým domácnosti s vyšším sociálnym statusom. Luxusné rodinné domy na vidieku si zriaďujú takmer výhradne obyvatelia s vysoko nadpriemernými príjmami a vyšším vzdelaním. Ich sociálny status tak ostro kontrastuje s pôvodným obyvateľstvom vidieka, čo môže viesť k narušeniu tradičných vidieckych štruktúr v suburbánnej zóne. Rodiny s aspoň priemernými príjmami sa usídlili na okrajoch miest vo vlastných domoch stojacich na relatívne veľkých parcelách. To spôsobilo zväčšujúcu sa koncentráciu sociálne slabších obyvateľov v niektorých častiach vnútorného mesta, ktoré týmto upadajú, čo vyvoláva napätie a ďalej posilňuje snahu o vystaňovanie (Tesař, Volf, 2007). Nové rezidenčné areály sú často obohatené múrmi na spôsob hradieb, čím vznikajú uzavreté komunity (Sýkora, 2003).

Jedným zo sociálnych dôsledkov, ktorý vplyva na presúvanie sa mestského obyvateľstva do suburbánnych zón, je *sociálna participácia*. Ako uvádza Gajdoš (2001) sociálnu participáciu môžeme chápať ako zapájanie sa obyvateľov do procesov riadenia a rozvoja svojej obce, realizácii rôznych aktivít v obci, ako aj zvyšovanie kvality života. Obyvatelia nie sú len účastníkmi týchto zmien a premien v rámci svojich sídiel, ale sa menia i sami. Prestávajú byť voči svojmu sídelnému okoliu a prostrediu, v ktorom žijú, ľahostajní, sami prejavujú väčší záujem, preberajú iniciatívu, kontrolu,

zodpovednosť za fungovanie a rozvoj svojej obce, ich vzťah k sídlu je pozitívny, rastie a silnie, čím sa vytvára priaznivá sídelná identita (Gajdoš, 2001).

Pri pozorovaní a výskume súčasných sociálnych tendencií v subúrbánnych zónach, kde sa suburbanizácia výraznejšie prejavila, možno sledovať niekoľko prognóz prístupov k štúdiu otázky existencie komunity v subúrbánnej zóne (Lupi a Mustered, 2004):

1. Stratená komunita – obyvateľstvo stráca akúkoľvek formu príslušnosti k svojmu miestu, či už po funkčnej alebo emočnej stránke. Od 50. rokov 20. storočia je silným argumentom pre teóriu stratenej komunity tzv. tranzit – sťahovanie zo suburbia do suburbia. Modernosť a plánovanie mesta za posledných 50. rokov vytvorili miesta bez identity, tzv. „ne-miesta“. Tento typ komunity v subúrbánnej zóne dokazuje stratenú resp. veľmi zníženú identitu človeka k sídlu.
2. Zachránená komunita – komunity v subúrbánnej zóne existujú a dochádza k ich rozvoju. Obyvatelia si zachovávajú svoje vzťahy s blízkymi a rodinou mimo miesta svojho bývania a kladú dôraz aj na význam lokálnych kontaktov. Spokojnosť ľudí s rezidenčným prostredím vyvoláva u nich pozitívnejší vzťah ku komunite a vytvára tak väčšiu príslušnosť k miestu, čím sa potvrdzuje silná sídelná identita.
3. Transformovaná komunita – je zameraná na sociálnu mobilitu. Aktéri rezidenčnej suburbanizácie kladú veľký dôraz na svoje súkromie, individualizmus, morálny poriadok a bezpečie.

Komunitný život sa podľa Tesařa a Volfa (2007) môže vyskytovať v dvoch podobách. V obciach sa vyskytuje veľké množstvo tzv. záujmových komunít. Sú to rôzne spolky ľudí so spoločnými záujmami, ktorí sa združujú napr. v zamestnaní, v kostole, v záujmovej činnosti atď. Ťažšie by sme tu hľadali druhý typ komunity, tzv. miestnu komunitu. Tu sa spájajú ľudia s rovnakými pocitmi spolunažívania ku konkrétnemu miestu a k jeho konkrétnej histórii. Tento typ je ideálny pre dodržiavanie princípov trvalo udržateľného rozvoja, pretože ľudia majú vzťah k lokalite, v ktorej žijú. Popri záujmu obyvateľov „o niečo“ narastá záujem obyvateľov „na niečom“, ktorý spočíva v orientácii a hľadaní spojitosti a významovosti daných významných prvkov (či už racionálnej alebo iracionálnej povahy) s človekom samým (Vencálek, 1998). Predstavuje legitímnu potrebu „niekam patriť“ a mieru „pripátnosti“ danej populácie k teritóriu (Šťastný, 2005). Takáto skupina populácie má spravidla aj najnižšiu potenciálnu migráciu a tým aj najvyššiu sídelnú identitu.

Častou interakciou a pocitom spolupatričnosti a spoločného odlišenia sa od ostatného okolia je *susedstvo*. Susedstvo je podľa Gajdoša (2002) výsledkom užších sociálnych vzťahov. Dnes sa susedstvo vyskytuje najmä ako forma bližších sociálnych kontaktov s menšími formami vzájomnej výpomoci v rodine, domácnosti, v oveľa väčšej miere vo forme sporadických návštev či spoločných podujatí. V súčasnosti, viac ako rodinné vzťahy, vystupujú v rámci susedstva do popredia vzťahy medzi často cudzími ľuďmi, ktorí sú členmi malej, blízko seba bývajúcej skupiny ľudí, s početnými spoločnými záujmami, predovšetkým z dôvodu užívania spoločného priestoru, občianskeho vybavenia, častí domu, ulice.

Gajdoš (2002), na základe rozlíšenia susedstva v slabšom a silnejšom slova zmysle, spomína *susedstvá slabšie*, kde sociálne vzťahy takmer neexistujú, ide o zoskupenie jednotlivcov a rodín žijúcich na spoločnom mieste, so slabou povrchnou komunikáciou. Kontakty sú konvenčné, obmedzujúce sa na vzájomné pozdravenie, niekedy ani to. No nedá sa povedať, že je to úplne anonymný sociálny priestor bez akejkoľvek komunikácie a vedomia o sebe. *Silnejšie susedstvá* opisuje ako malé skupiny s početnými vzájomnými kontaktmi prekračujúcich bežný formálny styk. Ľudia si navzájom pomáhajú, poskytujú a vymieňajú služby, navzájom sa združujú a podporujú v dosahovaní spoločných cieľov, správanie je regulované, so sociálnou kontrolou zo strany zúčastnených, ľudia si navzájom vymieňajú informácie o svojich problémoch, o veciach spoločného záujmu a podobne. V skutočnosti však väčšina susedstiev jednoznačne nepatrí ani k silným, ani

k slabým typom. V spoločnosti sa teda vyskytujú rôzne typy susedstva s rôznou mierou sociálnej súdržnosti, spoločenským obsahom a rôznou mierou organizovanosti. Susedstvo, jeho sociálne a fyzické vlastnosti, podporujú rozvoj väzby na miesto, na komunitu, ktoré tvoria nevyhnutnú podmienku pre fyzické a psychické zdravie človeka a rozvoj ich identity. Prehľbovaním týchto väzieb možno očakávať nielen prínos pre jednotlivcov a komunity, ale i pre spoločnosť, napr. v snahe angažovať sa a podieľať na veciach verejných. Dobré vzťahy v obciach sú predpokladom kvalitného a spokojného života.

Na suburbanizáciu možno pozeráť i ako na zmenu spôsobu života „suburbanizujúcich sa“ obyvateľov. Tí prispôbujú svoj životný štýl životným podmienkam v novom bydlisku a zároveň ovplyvňujú i charakter suburbánnych lokalít. Stále viac vidieckych obyvateľov sa dostáva do kontaktu s mestskými funkciami, mestským spôsobom života. Nové obyvateľstvo suburbánnych lokalít nesie so sebou niektoré zvyky, spôsoby chovania, trávenie voľného času, ktoré majú vplyv na pôvodné obyvateľstvo. Toto ovplyvňovanie stále väčšieho územia a väčšej časti spoločnosti je niekedy označované ako nepriama urbanizácia a predstavuje priestorové šírenie mestských prvkov a mestského spôsobu života na vidiek (Ouředníček, 2003). Vidiecke sídla zaujímajú odborníkov z hľadiska vývoja a rozvoja rôznych potenciálov (poľnohospodárstvo, rekreácia, kultúra, bývanie, životné prostredie a i.).

Podľa Humenského (2005) je možné vymedziť klady a záporny vyst'ahovania obyvateľstva z miest na vidiek. Najčastejšími pozitívami sú:

- čistejšie prostredie i ovzdušie – mladé rodiny nechcú, aby ich deti vyrastali v znečistenom, hlučnom a prašnom prostredí, ktoré je plné exhalátov,
- veľkosť priestoru – dom na vidieku má rádovo väčšiu výmeru ako bežné byty v mestách, je tu možnosť využiť dvor a pristaviť terasu, záhradný domček alebo altánok,
- možnosť mať v dome saunu, kozub či kachľovú pec,
- záhrada – možnosť využiť pozemok na vytvorenie okrasných záhrad s trávnikom a jazierkom, vlastnoručne vypestovať zeleninu,
- väčšie súkromie,
- upratovanie a udržiavanie iba vlastných priestorov,
- priestorové možnosti na chov zvierat.

Medzi negatíva možno zaradiť:

- neustálu údržbu domu,
- dochádzku do práce,
- obmedzené možnosti spoločenského vyžitia,
- absenciu alebo nižšiu ponuku služieb

Štúdiá National Academy of Sciences (Národná akadémia vied) v USA z roku 1998 popísala negatívne dopady suburbanizácie na sociálne prostredie. Ide predovšetkým o:

- rast finančných výdavkov obyvateľstva (súvisia s rastom nákladov na dopravu, na infraštruktúru)
- ničenie zmyslu pre komunitu, čo spôsobuje niektoré závažné spoločenské problémy (napr. segregácia obyvateľstva podľa príjmov),
- strata historických tradícií, komunit, hodnôt.

Sociálne dôsledky suburbanizácie v suburbánnej zóne mesta Nitra

Príchod nových obyvateľov na vidiek s mestským spôsobom života, mestským životným štýlom a mestským správaním ovplyvňuje a zasahuje do života pôvodného obyvateľstva vidieka a zasahuje i samotný vidiek. Výstavbou nových rodinných domov sa mení tradičný vzťah vidieka, nezaujmom nových obyvateľov o verejných udalostiach v obci ako aj o obyvateľstvo samotné sa mení správanie obyvateľov a narušujú sa i väzby k obci.

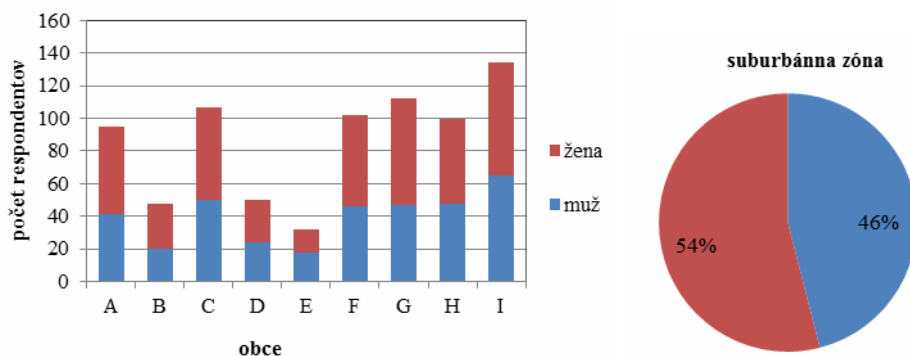
Obce suburbánnej zóny mesta Nitra sa stali koncentračnými územiami pre mnohých obyvateľov mesta. V obciach dochádza k formovaniu novej spoločnosti, kde väzby môžu byť upriamené len v rámci susedských kontaktov.

Ako bolo v metodike spomínané, problematika sociálnych dôsledkov suburbanizácie bola sledovaná dotazníkovým prieskumom. Dotazník pozostával z 3 častí: *Prvá časť* bola zameraná na identifikáciu základných údajov o respondentovi, t.j. pohlavie, vek, vzdelanie, ekonomická aktivita. *Druhá časť* poukazovala na medziľudské vzťahy obyvateľov jednotlivých obcí, kde sa sledoval vzájomný vzťah domácich a prisťahovaných obyvateľov, vnímanie prisťahovaných obyvateľov domácimi obyvateľmi a naopak, ako aj vzťahy medzi susedmi. *Tretia časť* hovorila o vplyve a dôsledkoch novovybudovanej lokality rodinných domov na obyvateľstvo obcí.

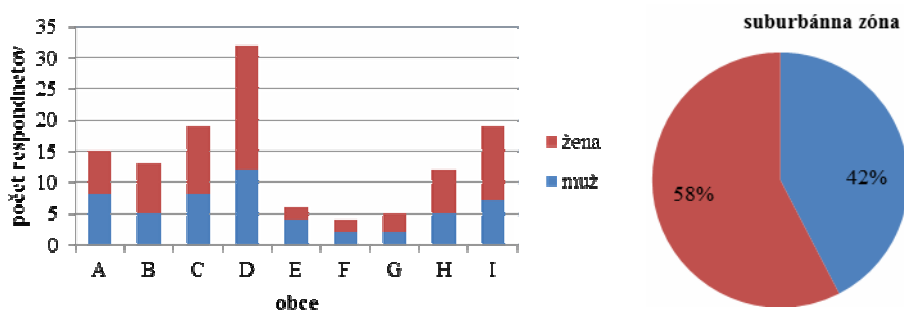
Základná charakteristika respondentov

V štruktúre respondentov podľa pohlavia prevažovali pri anketovaní domácich a aj prisťahovaných obyvateľov ženy (v prípade domáceho obyvateľstva 54 %, prisťahovaného 58 %) (obr. 1).

a) domácich

b) prisťahovaných

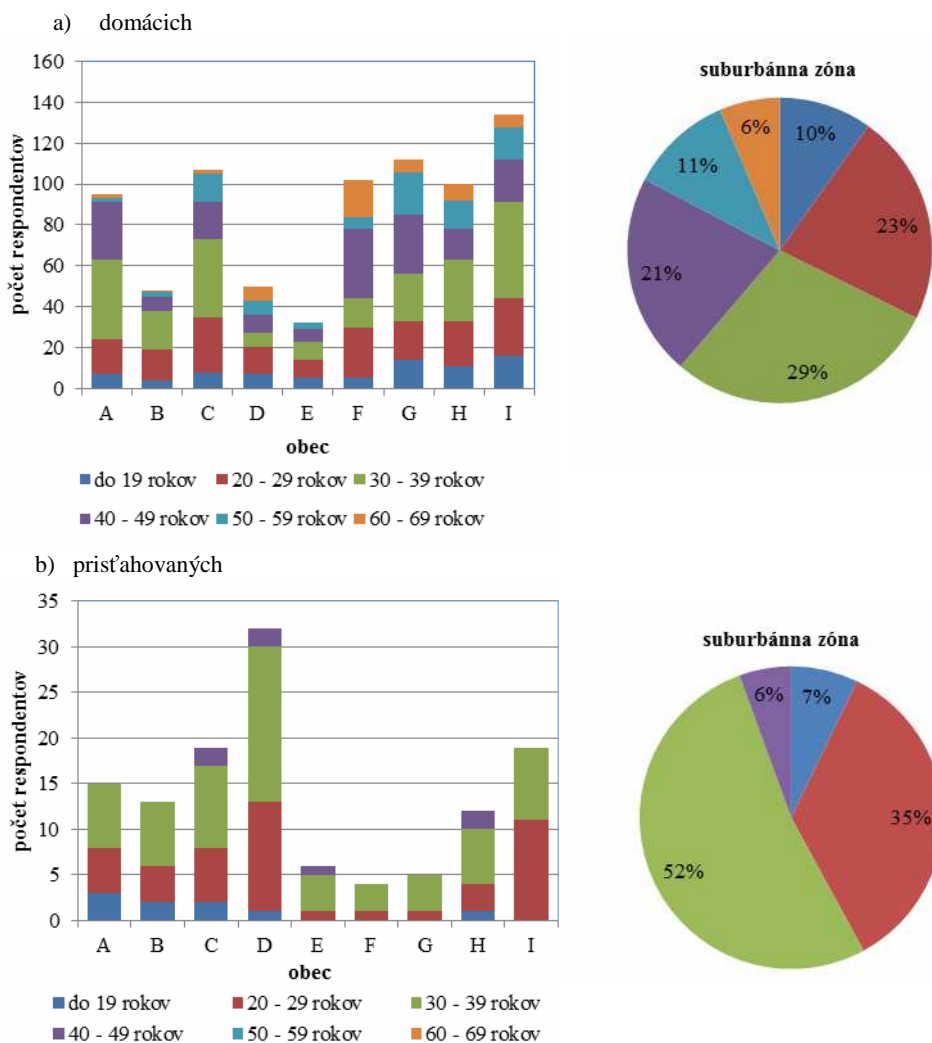

Obr. 1. Štruktúra respondentov podľa pohlavia v suburbánnej zóne mesta Nitra

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Vo vekovej štruktúre respondentov prevládajú v prípade domáceho obyvateľstva respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (29,0 %) a vo veku 20 – 29 rokov (23 %). V prípade prisťahovaného obyvateľstva prevažujú obyvatelia mladších vekových kategórií, na základe čoho sa nám potvrdil jeden z atribútov suburbanizácie, podľa ktorého sa do suburbánnych lokalít sťahujú prevažne mladé

rodiny s deťmi (Repaská, 2012). Zastúpené sú vekové kategórie do 19 rokov (študentmi a zamestnanými v tejto vekovej kategórii) v obciach Nitrianske Hrnčiarovce, Jelšovce, Branč, Cabaj – Čápor, ich podiel z celkového počtu tvorí však len 7,0 %. Najviac zastúpená je veková kategória 30 – 39 rokov (52,0 %), ktorá prevažuje takmer vo všetkých sledovaných obciach s výnimkou obce Lužianky, kde najvyšší podiel respondentov sa nachádza vo vekovej kategórii 20 – 29 rokov. Veková kategória 40 – 49 rokov je zastúpená len 6,0 %-ným podielom (obr. 2).

Obr. 2. Štruktúra respondentov podľa veku v suburbánnej zóne mesta Nitra

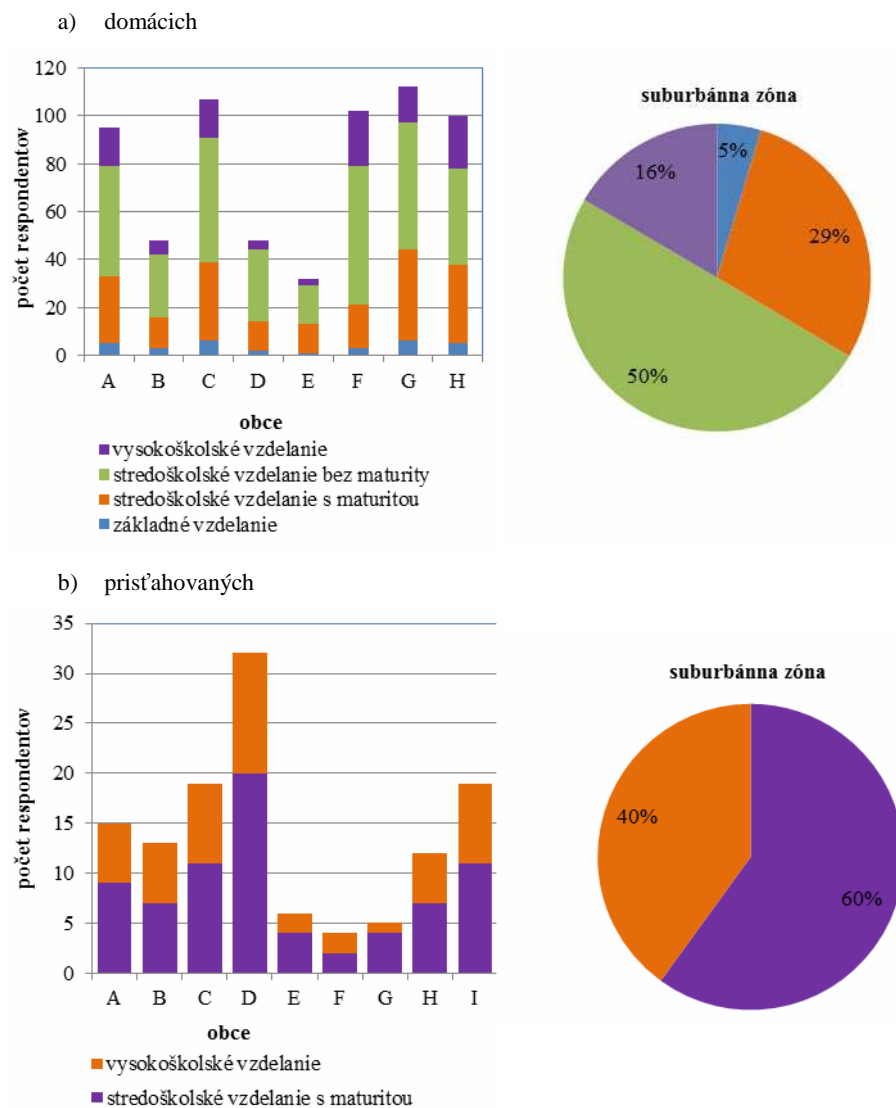
A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

V štruktúre respondentov podľa vzdelania možno badať odlišnosti medzi domácimi a prístahovanými obyvateľmi.

Dominantné postavenie s podielom 79,0 % (609) majú domáci respondenti so stredoškolským vzdelaním. V rámci nich s podielom až 50,0 % (377) prevládajú respondenti so stredoškolským

vzdelaním s maturitou a zvyšných 29 % (234) tvoria stredoškolsky vzdelaní respondenti bez maturity. 16,0 % respondentov má vzdelanie vysokoškolské a 5,0 % respondentov vzdelanie základné.

V prípade prisťahovaného obyvateľstva majú všetci respondenti ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo vysokoškolské vzdelanie. Aj v tomto prípade sa potvrdil atribút, že suburbánny rezidenti sa vyznačujú vyšším vzdelaním (Czaková, 2010) (obr. 3).

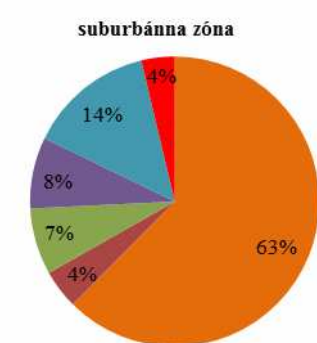
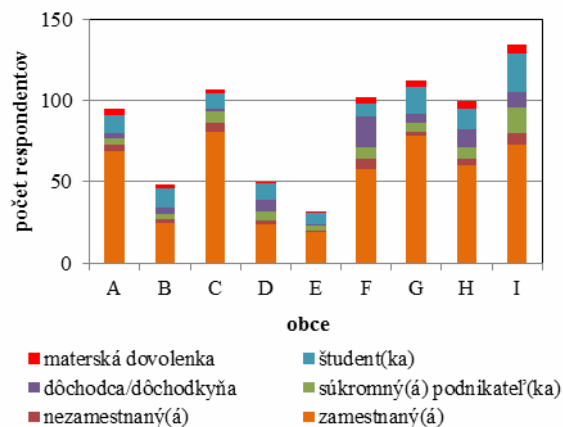
Obr. 3. Štruktúra respondentov podľa vzdelania v suburbánnej zóne mesta Nitra

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

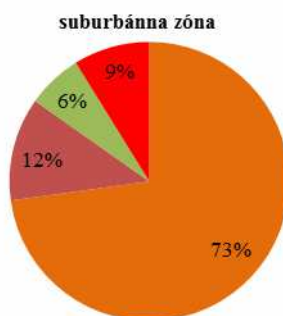
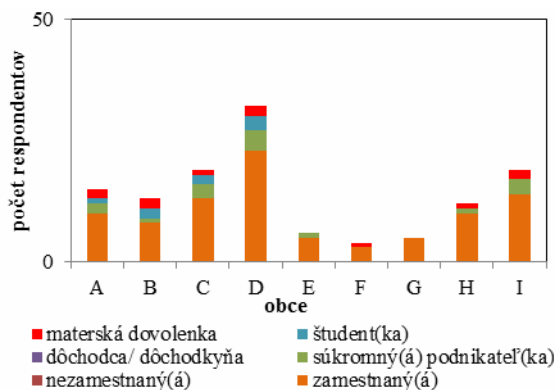
Z hľadiska ekonomickej aktivity v prípade domácich a aj prisťahovaných obyvateľov tvoria najpočetnejšiu skupinu zamestnaní respondenti. Druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria súkromní podnikatelia (obr. 4).

a) domácich

b) prisťahovaných

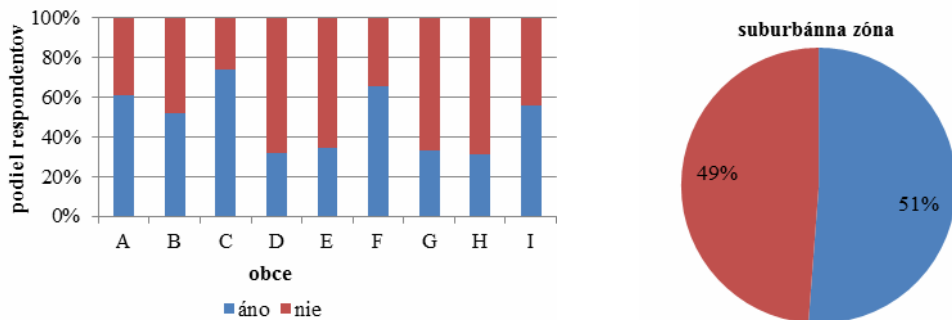
Obr. 4. Štruktúra respondentov podľa ekonomickej aktivity v suburbánnej zóne mesta Nitra

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Medzilidské vzťahy v obci a ich sociálne dôsledky

Sťahovanie mestského obyvateľstva na vidiek prináša rôzne sociálne dôsledky a jedným z nich sú aj odlišnosti medzi pôvodnými a prisťahovanými obyvateľmi. Obyvatelia sa líšia životným štýlom, ktorý čiastočne vychádza z rozdielneho rodinného, sociálneho a ekonomického statusu a spôsobu bývania. Preto sme v dotazníku sledovali názory domácich (autochtónnych) respondentov na správanie prisťahovaného (alochtónneho) obyvateľstva.

I keď nemožno jednoznačne tvrdiť, že by sa prisťahované obyvateľstvo líšilo od pôvodného, predsa prináša určité odlišnosti svojim správaním. Tento názor pôvodných občanov prevažuje len mierne (51,0 %) a stotožňuje sa s ním prevažná väčšina obyvateľov Nitrianskych Hrnčiaroviec (61,1 %), Branču (73,8 %), Lehoty (65,7 %) a Lužianok (56 %) (obr. 5).

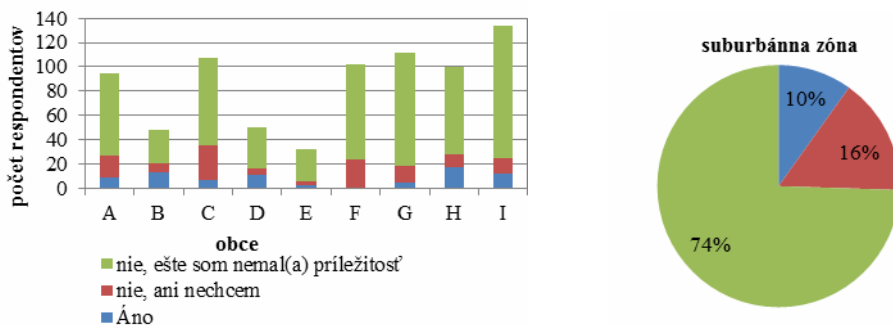

Obr. 5. *Názory domácich respondentov na otázku, či sa novopristaňované obyvateľstvo líši svojím správaním od domáceho obyvateľstva*

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Názory respondentov na odlišnosti spočívali prevažne v silnej individualite, separácii a segregácii prístavovaného obyvateľstva. Musíme však upozorniť na fakt, že názory sú ovplyvnené absenciou kontaktov medzi pôvodnými a prístavovanými obyvateľmi obce. Novopostavené rodinné domy sú často ohradené múrmi na spôsob hradiieb, čím dochádza k izolovanosti obyvateľstva. Dochádza k odcudzeniu a k eliminovaniu kontaktov medzi obyvateľstvom pôvodným v obci a obyvateľstvom novopristaňovaným, ktoré často ani neponúknu možnosť vytvoriť medzi sebou vzťah.

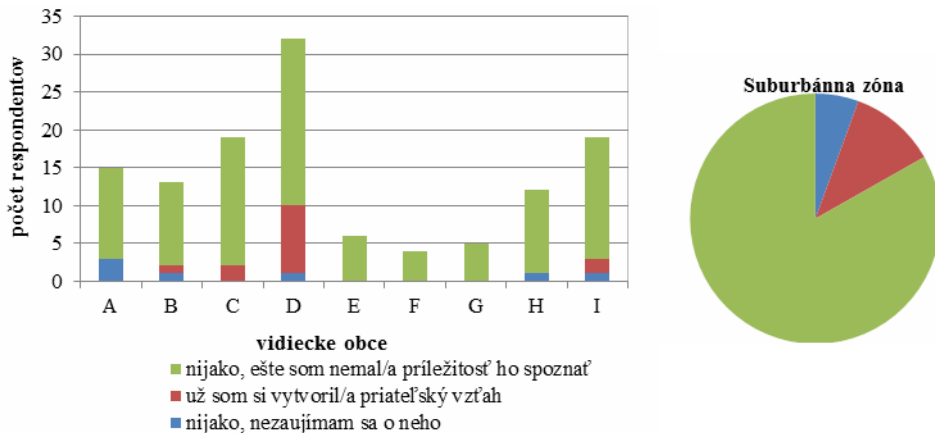
Medzilidské vzťahy domácich občanov k prístavovaným sú hodnotené skôr neutrálne a 74,0 % respondentov (581) odpovedalo, že sa s prístavovaným obyvateľstvom nemali príležitosť spoznať. K jednoznačnej negatívnej odpovedi sa vyjadrilo 16 % (122) opýtaných a k pozitívnej odpovedi len 10,0 % opýtaných (77) (obr. 6).

Obr. 6. *Názory domácich respondentov na otázku, či sa spoznali s novopristaňovanými obyvateľmi*

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Len 11,0 % z celkového počtu rezidentov si s domácim obyvateľstvom vytvorili priateľský vzťah. Zvyšný počet oslovených nemá záujem domáce obyvateľstvo spoznať (6,0 %), resp. na to nemali ešte príležitosť (83,0 %) (obr. 7).

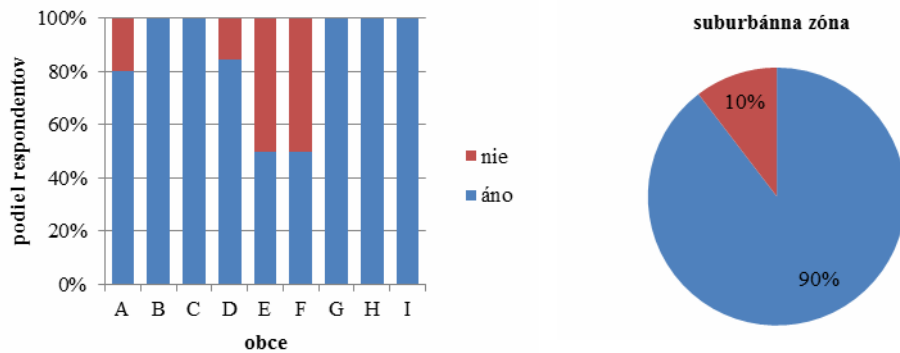

Obr. 7. Názory imigrantov suburbánnej zóny mesta Nitra na otázku, ako vnímajú domáce obyvateľstvo obce

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Nakoľko sa prisťahovaní poznajú s domácimi len veľmi obmedzene, zaujímal nás aj ich vzťah k susedom, teda k iným prisťahovaným obyvateľom.

Prisťahovaní rezidenti sa so svojimi susedmi poznajú, ich vzťahy sú však obmedzené na tzv. „slabšom susedstve“, ich komunikácia je len povrchná (obr. 8).

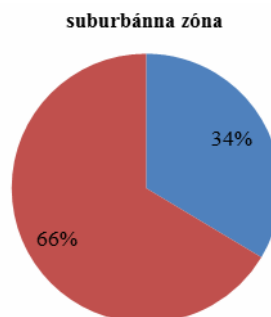
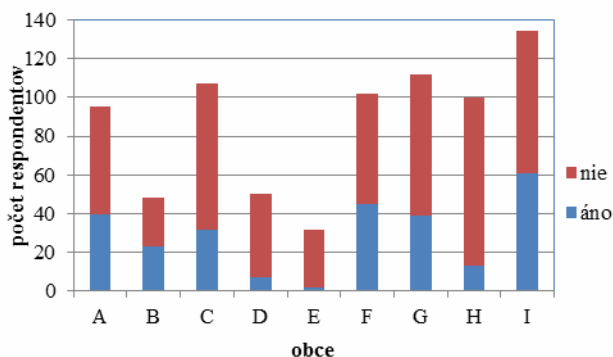
Obr. 8. Názory imigrantov suburbánnej zóny mesta Nitra na otázku, či sa poznajú so svojimi susedmi
A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Vplyv novovybudovanej lokality rodinných domov a jej sociálne dôsledky

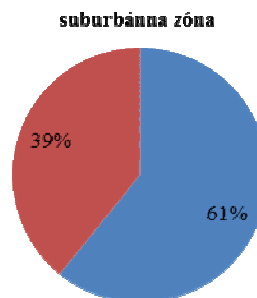
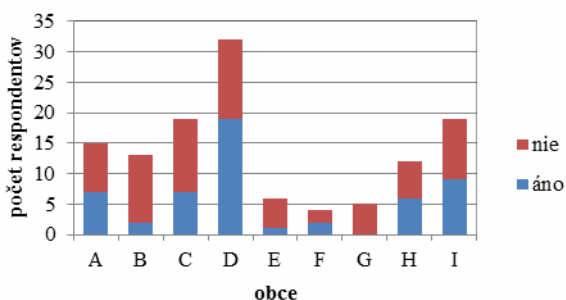
Rozvoj výstavby rodinných domov a tým aj imigrácia obyvateľstva do obce má svoje kladné aj záporné stránky. Medzi kladné stránky by sme mohli zaradiť rozvoj obce, zvýšenie atraktivity obce, zvýšenie počtu obyvateľov v obci, zníženie poproduktívneho veku obyvateľstva a tým aj zníženie indexu starnutia v obci a iné. Medzi záporné stránky patria napr. sociálna segregácia obyvateľstva, zníženie sociálnej súdržnosti občanov a pod.

Pre prevažnú väčšinu domácich opýtaných lokalita s novopostavenými rodinnými domami nezasiahla do architektúry obce a do života jej obyvateľov (obr. 9).

a) domácich

b) prisťahovaných

Obř. 9. Názory respondentov na otázku, či novopostavená lokalita rodinných domov zasiahla do života obce

A – Nitrianske Hrnčiarovce, B – Jelšovce, C – Branč, D – Malý Lapáš, E – Golianovo, F – Lehota, G – Zbehy, H – Cabaj – Čápor, I – Lužianky; Zdroj: Repaská, 2010 – terénny prieskum

Proces suburbanizácie mesta Nitra zasahuje vidiecke obce, ktoré sú v blízkej dostupnosti k mestu, alebo majú s mestom spoločné administratívne hranice.

Suburbanizácia podľa Slavíka a i. (2011) ovplyvňuje aj národnostné zloženie obyvateľstva. V roku 2007 sa podľa Štatistického úradu SR do obcí suburbánnej zóny mesta Nitra prisťahovalo celkovo 98,7 % imigrantov slovenskej národnosti. Do obcí však imigrovalo aj 0,2 % imigrantov českej a rómskej národnosti, 0,5 % maďarskej národnosti a 0,4 % vietnamskej národnosti.

V roku 2008 tvoril podiel imigrantov slovenskej národnosti 96,8 %. Do obcí suburbánnej zóny imigrovalo v uvedenom roku aj 0,5 % imigrantov českej národnosti, 1,6 % maďarskej národnosti, 0,9 % vietnamskej a 0,2 % ruskej národnosti.

Rok 2009 bol z hľadiska národnostnej štruktúry imigrantov homogénnejší a podiel slovenskej národnosti tvoril až 99,2 %. Zvyšok tvorila maďarská národnosť (0,5 %) a nemecká národnosť (0,3 %).

Záver

V súčasnej dobe nastáva rozvoj výstavby na slovenskom vidieku, či už formou novostavieb, ale často aj rekonštrukciami existujúceho domového fondu. Táto výstavba so sebou prináša veľmi často nevhodné formy, nerešpektovanie tvaroslovných daností ako aj urbanistickej štruktúry. Na základe

terénneho prieskumu realizovaného v suburbánných obciach mesta Nitra možno konštatovať, že dochádza k separácii a sociálnej izolácii prísťahovaného obyvateľstva. Možno to však pripísať aj k neskoršiemu začiatku suburbanneho procesu mesta Nitra, pretože prísťahované obyvateľstvo žije v obciach maximálne päť rokov, čo spôsobilo, že nedošlo k vytvoreniu sociálnych väzieb. Tento prieskum potvrdil nižšiu sociálnu súdržnosť obyvateľov k obci a k domácejmu obyvateľstvu. Mestskí obyvatelia prenášajú mestský životný štýl i mestský spôsob života, ako aj mestské prvky architektúry a ich vzťahy sa obmedzujú len v rámci susedstva.

Literatúra

- CZAKOVÁ, G. 2009a: Emigrácia obyvateľstva z mesta Nitra do obcí. *Geografické štúdie*, 13, 12-27.
- CZAKOVÁ, G. 2009b: Vývoj a formovanie suburbanizačného zázemia mesta Nitra. *Geographia Cassoviensis*, 3(2), 34-42.
- CZAKOVÁ, G. 2009c: Suburbanizácia – transformačný proces urbanizácie na príklade mesta Nitra. *GeoInformation – elektronický časopis geografických vied*. [online], 1(5), 14-22. <<http://www.kgr.fpv.ukf.sk/geoinfo/pdf/2009.pdf>>.
- CZAKOVÁ, G. 2010: Vyčlenenie obcí suburbanneho zázemia mesta Nitra. *Geographia Cassoviensis*, 4(1), 36-42.
- DICKÁ, J. 2006: Suburbanizácia mesta Košice a jeho zázemia. *Geografická revue*, 2(2), 295-308.
- DICKÁ, J. 2007a: Diferenciácia sociálno-demografickej štruktúry v zázemí mesta Košice z aspektu suburbanizácie. *Geographia Cassoviensis*, 1, 19-24.
- DICKÁ, J. 2007b: Vybrané transformačné procesy sídelno-demografickej intraurbánnej štruktúry mesta Košice. *Česká geografie v Evropském prostoru*. České Budějovice (Jihočeská univerzita), 548-554.
- FALŤAN, Ľ. 2011: *Premeny sídelnej štruktúry v zázemí dominantného mestského centra – príklad Bratislavy a jej zázemia na prelome 20. a 21. storočia*. [online] (4. 7. 2011), <<http://www.landentwicklung.org.website/output.php?idfile=1514>>.
- FILA, R. 2005: Vybrané druhy správania v suburbannej zóne Bratislavy. *GeoInformations – elektronický časopis geografických vied*. [online], 2005(2), <http://www.fpv.ukf.sk/kg/geoinfo/aktualny/2006_text_1.pdf>.
- GAJDOŠ, P. 2001: Sociálna participácia a sídelný rozvoj. *Životné prostredie*, 35(5), 268-271.
- GAJDOŠ, P. 2002: *Človek, spoločnosť, prostredie*. Bratislava (Sociologický ústav SAV), 374 s.
- GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. 2010: *Suburbanizácia na Slovensku*. Bratislava (Sociologický ústav SAV), <http://www.sociologia.sav.sk/cms/uploaded/1242_atach_suburbanizacia.pdf>.
- HUMENSKÝ, P. 2005: Vidiek láka ľudí, žije sa tam pokojnejšie a lacnejšie. *Hospodárske noviny*. [online], <http://hnonline.sk/2-22716695-k00000_d-da>.
- LUPI, T., MUSTERED, S. 2004: The Suburban "Community Question". *Urban Studies*, 43, 801-817.
- MATLOVIČ, R., SEDLÁKOVÁ, A. 2004: Suburbanizácia – transformačný proces priestorovej organizácie postkomunistických miest (empirický príklad Prešova). *Folia geographica*, 7, 75-101.
- MATLOVIČ, R., SEDLÁKOVÁ, A. 2007: The Impact of Suburbanisation in the Hinterland of Prešov (Slovakia). *Moravian Geographical Reports*, 15(2), 22-31.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2002a: Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In Sýkora, L., ed. *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*, Praha (Ústav pro ekopolitiku), 39-54.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2002b: *Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu*. [online], <<http://web.natur.cuni.cz/~slamak/uvn/suburb.html>>.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2003: Suburbanizace Prahy. *Sociologický časopis*, 39(2), 235-253.
- OUŘEDNÍČEK, M. 2007a: *Differential Suburban Development in the Prague Urban Region*. [online], <<http://web.natur.cuni.cz/~slamak/gacr/annaler.pdf>>.

- OUŘEDNÍČEK, M. 2007b: Suburbanizace v zázemí Prahy. *Životné prostredie*, 49(6), 303-308.
- OUŘEDNÍČEK, M. et. al. 2008: *Suburbanizace.cz. 1.* Praha (Karlova univerzita), 96 s.
- PTÁČEK, P. 2002: Suburbanizace v USA a Německu: zdroj inspirace i poučení. In Sýkora, L., ed. *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*, Praha (Ústav pro ekopolitiku), 39-54.
- REPASKÁ, G. 2011: Malé mestá Nitrianskeho kraja – urbanizácia či suburbanizácia? *Geografické informácie*, 15(1), 52-63.
- REPASKÁ, G. 2012: *Rezidenčná suburbanizácia miest Nitrianskeho samosprávneho kraja (empirický príklad mesta Nitra)*. Nitra (UKF), 127 s.
- SEDLÁKOVÁ, A. 2006a: Prímestská zóna – aréna vzniku nových foriem života spoločnosti. [online], <<http://www.fhvp.unipo.sk/~sedlakova/sedlakova.htm>>.
- SLAVÍK, V., ČERHITOVÁ, L. 2009: Súčasný trendy v plánovaní miest a obcí v suburbánnom zázemí mesta Bratislava. In Bleha, B., ed. *Populačný vývoj Slovenska na prelome tisícročí. Kontinuita či nová éra?*, Bratislava, 280-294.
- SLAVÍK, V., KURTA, T. 2007: Rezidenčná suburbanizácia v zázemí Bratislavy – nový trend v migrácii obyvateľstva. *Forum Staticum Slovaca*, 3(3), 201-207.
- SLAVÍK, V., KOHÚTOVÁ, T. 2008: Vývoj rezidenčnej suburbanizácie v okrese Senec v rokoch 1990 – 2006. *Geografické informácie*, 12, 131-138.
- SLAVÍK, V., GRÁC, R., KLOBUČNÍK, M., KOHÚTOVÁ, K. 2011a: Development of Suburbanizations of Slovakia on the Example of the Bratislava Region. In: Marszal, T., ed. *Urban Regions as engines of Development*. Warsaw (Polish Academy of Science, Committee for Spatial Economy and regional Planning), 35-58.
- SLAVÍK, V., KLOBUČNÍK, M., KOHÚTOVÁ, K. 2011b: Vývoj rezidenčnej suburbanizácie v regióne Bratislavy v rokoch 1990 – 2009. *Forum Staticum Slovaca*, 7(6), 169-175.
- SPIŠIAK, P., DANIHELOVÁ, D. 1998: Niektoré otázky kvality života v suburbánnom priestore Bratislavy. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitas Comeniana: Geographica*, Supplementum, 155-163.
- SPIŠIAK, P., KULLA, M. 2008: Suburbanization in the Košice hinterland. In: *Geography in Czechia and Slovakia*, Brno (Masaryk University), 370-374.
- SÝKORA, L. 2001a: Post-communist city. [online]. <http://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_2000_PostcommunistCity.pdf>.
- SÝKORA, L. 2011b: Živelná urbanizace příměstské krajiny a její ekonomické, sociální a environmentální důsledky. *Environmentální aspekty podnikání*, 1, 25-27.
- SÝKORA, L. 2002: Suburbanizace a její důsledky: výzva pro výskum, usmerňování rozvoje území a společenskou angažovanost. In Sýkora, L., ed. *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*, Praha (Ústav pro ekopolitiku), 9-19.
- SÝKORA, L. 2003: Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis*, 39(2), 217-232.
- SÝKORA, 2007: Výzvy postsocialistického města. [online]. <http://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_2007_ERA21_3_Vyzvy_postsocialistickeho_mesta.pdf>.
- ŠŤASTNÝ, Z. 2005: Ekonomické a vlastnícko-majetkové pozadie lokálnej identity ako kolektívnej sebaidentifikácie s priestorom. In *Fenomén sídelno-priestorovej identity v multietnickom prostredí*. Pezinok (Sociologický ústav SAV), 90-103.
- ŠVEDA, M. 2011: Suburbanizácia v zázemí Bratislavy z hľadiska analýzy zmien krajinej pokrývky. *Geografický časopis*, 63, 155-173.
- TEMELOVÁ, J., OUŘEDNÍČEK, M. 2008: Suburbanizace: nikoli nutně negativní jev. *Stavební fórum*. [online], <<http://www.stavebni-forum.cz>>.
- TESAŘ, O., VOLF, V. 2007: *Vztah sociální segregace a suburbanizace*. [online], <<http://www.volny.cz/umi/mesto/suburb/sprawl.htm>>.

VENCÁLEK, J. 1998: *Protisměry územní identity*, Český Těšín (OLZA), 206 s.

ZUBRICZKÝ, G. 2004: Rezidenčné a populačné tendencie suburbanizácie Bratislavy. *Geografické informácie*, 2004, 274-281.

Príspevok bol realizovaný s finančnou podporou projektu VEGA 1/0893/11 „Transformácia Nitrianskeho kraja v meniacich sa spoločensko-ekonomických podmienkach a perspektívy jeho regionálneho rozvoja“.

Príspevok bol realizovaný s finančnou podporou projektu UGA VII/49/2011, „Vplyv suburbanizácie na vývoj obyvateľstva mesta Nitra“.

The Social Consequences of Suburbanization in the Suburban Zone of Nitra City

Gabriela REPASKÁ

Summary: The social consequences of suburbanization are evident mainly in separation, segregation and selective migration of population. Especially, households with higher social status move out of the town to the suburban zone and rural areas. Their social status sharply contrasts with the original population which can lead to disruption of traditional rural structures in the suburban zone. One of the social consequences which have an impact on urban population moving to suburban zones is social participation. Neighborhood and its social and physical characteristics are also very important. Good relationships in communities are prerequisites for the quality and satisfied life. Based on the field survey conducted in the suburban communities of the Nitra City, we can confirm the separation and social isolation of immigrated population. This survey confirmed the lower social cohesion of residents to their municipality and domestic population.

Adresa autorky:

RNDr. Gabriela Repaská, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja

Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

grepaska@ukf.sk